

แนวทางการพัฒนาวัดศรีษะทอง ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาอย่างยั่งยืน ตำบลศรีษะทอง อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

The Guidelines to Develop Wat Srisathong to Become a Sustainable Religious Tourist Attraction

นิลุบล คงเปรม* จิราภรณ์ แสนสนุก มณีรัตน์ ไพรี สุพรรณษา ทองอินทร์ และชนม์ชนก มุนินทร์สาคร

สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

*nilubon@webmail.npru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ศักยภาพการรูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยววัดศรีษะทอง 2) ศึกษาการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา และ 3) แนวทางการพัฒนาวัดศรีษะทองให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาอย่างยั่งยืน โดยมีกลุ่มประชากร 4 กลุ่ม คือ ภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาชนในพื้นที่ และนักท่องเที่ยวชาวไทย เป็นกรวิจัยเชิงคุณภาพที่เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตการณ์ จากผลการวิจัยพบว่าวัดศรีษะทองเป็นวัดที่มีรูปแบบกิจกรรมที่หลากหลายและมีศักยภาพโดยกิจกรรมสำคัญและโดดเด่นคือการสักการะพระราหู โดยวัดศรีษะทองเป็นวัดที่มีการพัฒนาศักยภาพพื้นฐานของวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาโดยการทำนุบำรุงโบราณสถานและโบราณวัตถุและพิพิธภัณฑสถานให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและเรียนรู้แก่ผู้สนใจ โดยแนวทางการพัฒนาวัดศรีษะทองให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาที่ยั่งยืนนั้นจะมีการมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่และนักท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวในพื้นที่อย่างรู้คุณค่าและการสร้างจิตสำนึกด้านการท่องเที่ยวด้วยกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวไทยภายใต้ขีดความสามารถของชุมชน

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงศาสนา การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน วัดศรีษะทอง

Abstract

The purposes of this research are : 1) to study the potential of tourism activities of Wat Srisathong 2) to study a religion tourism deployment and 3) to study the guidelines to develop Wat Srisathong for sustainable religion tourism development. The key informants were 2 Wat Srisathong municipal officers, 3 Wat Srisathong staffs, 5 Srisathong local people and 10 Thai tourists. The instruments were: 1) in-depth interview 2) an observation. The data was analyzed by content analysis. The results showed as follows: Wat Srisathong had an effective form in various tourist activities in Rahu. The activity aimed to attract people who have faith in Rahu. Wat Srisathong had a potential standard of a religion tourism development. There are renovating archaeological site, antiquities and museum to supporting tourism in the area. The guideline for religion tourism development for sustainable, it is focus on participation of local people and tourist to become aware of natural resources in the area.

Keywords: religion tourism, sustainable tourism, Wat Srisathong

บทนำ

การท่องเที่ยวในประเทศไทยมีการเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่องอย่างเห็นได้ชัดและการท่องเที่ยวสามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศไทยและส่งผลประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรมและด้านสิ่งแวดล้อม แหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทยมีมากมายและมีความหลากหลายแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ เช่น แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ เป็นต้น ซึ่งประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่เป็นชาวพุทธที่นับถือพระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานเดิม และมีวิถีการดำเนินชีวิตตามรอยพระพุทธศาสนา โดยวัดเป็นจุดศูนย์รวมจิตใจของประชาชนชาวไทยเชื้อสายพุทธในการทำพิธีกรรมทางศาสนาต่างๆ วาริชต์ มัชยมบุรุษ (2550 : 1) กล่าวว่า แหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด คือรูปแบบการท่องเที่ยวที่น่าสนใจทั้งในด้านศาสนา วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ นอกจากนั้นพระครูโสภาสภิตตวิวัฒน์(2559:1) กล่าวว่า วัดคือแหล่งศิลปวิทยาการและความรู้ที่หลากหลายสาขาเป็นศูนย์รวบรวมนศิลปกรรมที่มีคุณค่า เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุและจิตรกรรมฝาผนังซึ่งจัดได้ว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมและมีความเป็นเอกลักษณ์และความเป็นไทยในตัวของเองอีกด้วย

จังหวัดนครปฐมเป็นจังหวัดที่อยู่ภาคกลางฝั่งตะวันตกมีพื้นที่เป็นอันดับที่ 62 ของประเทศและมีเรื่องราวความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ที่ยาวนานมีความรุ่งเรืองและเป็นราชธานีที่สำคัญในสมัยทวารวดีและเป็นแหล่งเผยแพร่อารยธรรมสำคัญที่มาจากประเทศอินเดียในด้านพระพุทธศาสนา นอกจากนั้นจังหวัดนครปฐมเป็นเมืองโบราณโดยมีจุดเริ่มต้นในสมัยทวารวดีราวพุทธศตวรรษที่ 11 ซึ่งหลักฐานพบได้จากโบราณวัตถุ โบราณสถานมากมายที่ขุดค้นพบตามพื้นที่ต่าง ๆ ในจังหวัดนครปฐม (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม, 2547:8) จากประวัติศาสตร์ของจังหวัดนครปฐมที่ถูกอ้างอิงและสอดคล้องกับพระพุทธศาสนาจากอดีตถึงปัจจุบันส่งผลให้การท่องเที่ยวในจังหวัดนครปฐมส่วนใหญ่จะเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นวัดและมีการสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อความเป็นสิริมงคลซึ่งในแต่ละจังหวัดในประเทศไทยจะมีวัดอยู่มากมายเพื่อเป็นสถานที่ที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชนในแต่ละพื้นที่ จังหวัดนครปฐมก็เช่นกันมีวัดที่มีชื่อเสียงมากมาย เช่น วัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร วัดพระประโทณเจดีย์ วัดไร่ขิง วัดกลางบางพระและวัดศิระชะทอง(วรรณกร ชาวานาไร,2556: 1)

วัดศิระชะทอง เป็นวัดที่ตั้งอยู่ ตำบลศิระชะทอง อำเภอนครชัยศรี เป็นวัดที่มีชื่อเสียงในจังหวัดนครปฐม โดยประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน โดยตามความเชื่อนั้นกล่าวว่าสร้างขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 โดยมีการเชิญพระแก้วมรกตจากเวียงจันทน์นำมาประดิษฐานไว้ที่กรุงเทพฯ และมีการอพยพชาวเวียงจันทน์ไปอาศัยอยู่ตามบริเวณต่างๆ รวมทั้งบริเวณแม่น้ำท่าจีน ตำบลห้วยตะโก และชาวเวียงจันทน์ได้ตั้งรกรากอยู่บริเวณดังกล่าวและตั้งชื่อว่าหมู่บ้านห้วยทอง สาเหตุที่ตั้งชื่อหมู่บ้านว่าบ้านห้วยทองเนื่องจากการขุดพบเศียรพระที่มีสีทอง (องค์การบริหารจังหวัดนครปฐม,2550)วัดศิระชะทองเป็นวัดที่ได้รับความนิยมจากประชาชนในจังหวัดนครปฐมและนักท่องเที่ยวทั่วไปอย่างมาก โดยปัจจุบันประชาชนในพื้นที่และนักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมาสักการบูชาตามความเชื่อและความศรัทธาส่วนบุคคลและคำบอกเล่าปากต่อปากในเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ของพระราหูซึ่งอยู่ภายในวัดศิระชะทอง โดยในแต่ละปีมีการจัดงานประจำปีที่ยิ่งใหญ่เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่และนักท่องเที่ยวเข้ามากราบไหว้บูชาพระราหู รวมทั้งภายในวัดยังมีสถาปัตยกรรมไทยแบบประยุกต์ตกแต่งประดับด้วยปูนปั้นรูปเหล่าเทวดาถืออาวุธ และมีลวดลายอ่อนช้อยสวยงาม นับเป็นงานศิลปกรรมไทยที่มีความแปลกใหม่ นอกจากนี้ภายในวิหาร มีภาพวาดจิตรกรรมทางพุทธประวัติอย่างงดงาม ปัจจุบันวัดศิระชะทองเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางศาสนาพุทธอีกแห่งในจังหวัดนครปฐมอีกด้วย องค์การบริหารจังหวัดนครปฐม (2550 : 186-187) วัดศิระชะทองเป็นวัดที่เกิดจากความร่วมมือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาวลาวในอดีต ซึ่งเป็นวัดที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยึดเหนี่ยวกันอย่างแพร่หลาย โดยจะถือคติความเชื่อที่ว่าพระราหูเป็นเทพที่สามารถบันดาลความสุขให้เกิดแก่บุคคลต่างๆได้ ทำให้วัดศิระชะทองเป็นวัดที่มีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมและสักการะพระราหูจำนวนมากโดยมีความเชื่อว่าการขอพรจากพระราหูจะช่วยให้พ้นทุกข์ พ้นเคราะห์ต่างๆ และทำให้เกิดโชคลาภ เสริมบารมี โดยการไหว้พระราหูจะนิยมบูชาในวันพุธตอนกลางคืนด้วยของบูชาสีดำ 8 อย่าง ตามความเชื่อที่มีการสืบทอดต่อกันมา

จากประวัติความเป็นมาของวัดศีระทองที่มีความเป็นมาอันยาวนานตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 และเป็นวัดที่มีชื่อเสียงในจังหวัดนครปฐมที่เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายและมีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมเยียนจำนวนมากอีกทั้งจังหวัดนครปฐมเป็นจังหวัดที่มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานและสอดคล้องกับประวัติศาสตร์และพุทธศาสนาดังนั้นผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนาวัดศีระทอง ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาอย่างยั่งยืน ซึ่งวัดศีระทองเป็นวัดที่มีชื่อเสียงและมีเอกลักษณ์ที่เด่นชัด เช่น พระราหู สถาปัตยกรรม ศิลปกรรมที่มีคุณค่าวัฒนธรรมทางประวัติศาสตร์ เพื่อการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาที่ยั่งยืนของจังหวัดนครปฐม เพื่อนำข้อมูลที่ได้เสนอต่อทางวัดเพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาที่ยั่งยืนและมีคุณภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาศักยภาพรูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยววัดศีระทอง ตำบลศีระทอง อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม
- 2) เพื่อศึกษาการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา ตำบลศีระทอง อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม
- 3) เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาวัดศีระทองให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาอย่างยั่งยืน ตำบลศีระทอง อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาวัดศีระทอง ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาอย่างยั่งยืน ดังนั้นผู้วิจัยได้นำแนวคิดและทฤษฎีมาเป็นกรอบในการศึกษา ดังต่อไปนี้

การท่องเที่ยวเชิงศาสนา

ศุภลักษณ์ อัครางกูร อ้างถึงใน วันชัชพร จันทรักษา (2552: 18) ได้นิยามความหมายการท่องเที่ยวเชิงศาสนาว่าเป็นการเดินทางที่มีเหตุผลทางศาสนาเป็นหลัก แต่ในปัจจุบันการเดินทางลักษณะดังกล่าวจะรวมกิจกรรมอื่น ๆ นอกเหนือจากกิจกรรมทางพุทธศาสนาเข้าด้วย ซึ่งอาจรวมถึงการเดินทางไปสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือประกอบพิธีกรรม อย่างไรก็ตามที่สถานประกอบพิธีทางศาสนาไม่ได้มีเพียงผู้ที่นับถือศาสนานั้นเท่านั้นที่เข้าเยี่ยมชม ปัจจุบันนักท่องเที่ยวให้ความสนใจเข้าชมความงามหรือเข้าไปพักผ่อนสงบจิตใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาพสังคมที่วุ่นวายในปัจจุบันผู้คนนิยมเข้าวัดเพื่อเป็นที่พึ่งทางใจกันมากยิ่งขึ้น

พระมหาสุทิตย์ อาภากร (2556:22-23) ได้กล่าวถึงว่า การท่องเที่ยวทางศาสนาว่ามีใช่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ โดยจะมีการนิยามคำต่าง ๆ กันว่า “ธรรมสัญจร” “การจาริกแสวงบุญ” “การเดินทางแสวงบุญ” เป็นต้น ซึ่งคำเหล่านั้นล้วนมีความหมายเพื่อการแสวงหาความรู้ ศึกษาหาข้อปฏิบัติอันเป็นหลักในการดำรงชีวิตอย่างถูกต้อง ไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่น ซึ่งหมายถึงการเดินทางที่ก่อประโยชน์เกื้อกูลซึ่งกันและกัน ระหว่างผู้เดินทางท่องเที่ยวและผู้ให้บริการ อันจะนำมาซึ่งความสงบสุข สันติภาพ แก่มวลมนุษยชนทุกหมู่เหล่า มิได้เป็นการเดินทางเพื่อเบียดเบียนผู้อื่น หรือเพื่อสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวแต่เพียงอย่างเดียว แต่เป็นการเดินทางควบคู่ไปกับการศึกษา การพัฒนาจิตใจของผู้เดินทาง การปฏิบัติที่ถูกต้องและสิ่งแวดล้อมอันเป็นวิถีทางแห่งธรรมชาติดีอันยิ่งใหญ่ที่ทุกสิ่งล้วนต่างพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน อาจสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงศาสนา คือการเดินทางเพื่อการศึกษา การพัฒนาจิตใจ และการปฏิบัติในแนวทางที่ถูกต้องแก่เพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อมในลักษณะที่ก่อให้เกิดประโยชน์เกื้อกูลต่อสรรพสิ่ง ส่วนในคำจำกัดความของ จุฑาภรณ์ หินชู (2557:52-53) ได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวเชิงศาสนาว่าเป็นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่สร้างประโยชน์ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมเป็นอย่างมากและเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวไปยังพื้นที่ต่างๆ ซึ่งนำมาสู่การสร้างอาชีพ การจ้างงานทั้งในภาคการท่องเที่ยวโดยตรงและการจ้างงานในภาคอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการกระจายรายได้ไปสู่ชุมชนและท้องถิ่นมากขึ้น ซึ่งนำไปสู่การสร้างความสำเร็จเติบโตทางเศรษฐกิจและมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับ

พระพุทธศาสนา นั้นถือเป็นการท่องเที่ยวเพื่อการชมหรือสัมผัสสถาปัตยกรรมด้านศาสนา ปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงพุทธเป็นการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมมากขึ้น มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากที่นิยมเดินทางไปท่องเที่ยวที่วัด เพื่อร่วมกิจกรรมทางศาสนา การปฏิบัติธรรม ฯ ดังจะเห็นจากการเดินทางเชิงพุทธศาสนาได้แพร่หลายไปในนักท่องเที่ยวทุกกลุ่ม ซึ่งมักใช้เวลาวันหยุดเทศกาลโดยเฉพาะช่วงเทศกาลวันสำคัญทางศาสนาจะมีการถือศีลปฏิบัติธรรม และประชาชนในท้องถิ่นบางส่วนได้เล็งเห็นผลประโยชน์จึงเริ่มมีการประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้อง หรือเข้ามาใช้พื้นที่ของวัดในการประกอบอาชีพดังกล่าวมากขึ้น

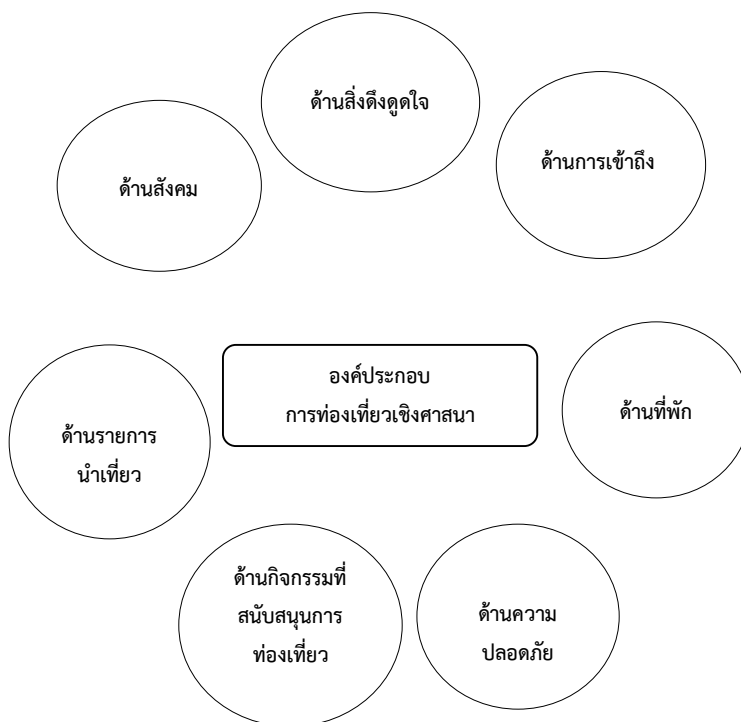
ดังนั้นการท่องเที่ยวทางศาสนาเป็นการท่องเที่ยวที่มีมายาวนานแต่การเรียกชื่อการท่องเที่ยวเชิงศาสนาที่แตกต่างกันไปเช่น ธรรมสัญจร การจาริกแสวงบุญ การเดินทางแสวงบุญ ซึ่งการเดินทางท่องเที่ยวทางศาสนานั้นเป็นการท่องเที่ยวที่มีการรวมกิจกรรมต่าง ๆ เข้าไปมากมาย เช่น การสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การเดินทางควบคู่ไปกับการศึกษาการพัฒนาจิตใจของผู้เดินทาง รวมทั้งการเดินทางเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ โดยปัจจุบันพบว่าการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในปัจจุบันจะช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อมที่ เช่น การกระจายรายได้สู่ชุมชนในพื้นที่นั้น ๆ การสร้างอาชีพให้กับคนในพื้นที่

วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงศาสนา

พระมหาสุทิตย์ อาภากร (2556:24) ได้นิยามการท่องเที่ยวเชิงศาสนามีความแตกต่างจากการท่องเที่ยวทั่วไป ดังนั้นสามารถระบุวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ดังนี้

1. เป็นการเดินทางเพื่อการศึกษา เรียนรู้ และปฏิบัติตามหลักของพระพุทธศาสนา
2. เพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตและจิตใจของผู้เดินทางให้ความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง
3. เพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีงามระหว่างเพื่อนมนุษย์ สังคมและสิ่งแวดล้อม
4. เพื่อเป็นการสร้างประโยชน์ ความสงบสุข ต่อมวลมนุษยและต่อสรรพสิ่งอย่างเกื้อกูล

นอกจากวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงศาสนาที่พระมหาสุทิตย์ อาภากรได้กล่าวไว้เบื้องต้นแล้วท่านพระมหาสุทิตย์ อาภากร ยังได้กล่าวถึงองค์ประกอบ 7 ประการหลักที่มีส่วนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนา ดังแผนภาพด้านล่าง

ซึ่งในการพัฒนาวัดจำเป็นต้องมีการตระหนักถึงความจำเป็นที่ต้องตอบสนองประโยชน์ใช้สอยตามบทบาทหลักของวัด เช่น กิจกรรมทางศาสนาและประเพณี กิจกรรมของชุมชน กิจกรรมของการส่งเสริมการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์ สถาปัตยกรรม แหล่งที่ตั้งและสภาพแวดล้อมด้วย โดยแผนการพัฒนาแยกเป็นการพัฒนา 3 ระดับ คือ 1) การพัฒนาผัง กายภาพของวัดตามลักษณะของกลุ่มกิจกรรม 2) พัฒนาสภาพแวดล้อมโดยรอบวัดซึ่งเอื้อต่อการพัฒนาผังกายภาพของวัด และ 3) การเสนอแนะเพื่อการพัฒนาซึ่งอยู่ในขอบเขตของความสัมพันธ์ของวัดกับชุมชน(พระมหาสุทิตย์ อาภากร , 2556:26)

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

นักวิชาการให้ความหมายการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนไว้อย่างหลากหลาย โดยบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548: 6) ได้ให้ความหมายการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวที่ไม่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมในทุกรูปแบบ โดยการท่องเที่ยวมุ่งหารายได้และมุ่งเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมทางการท่องเที่ยวไม่ให้เกิดการทำลาย ไม่ว่าจุดหมายปลายทางจะเป็นที่ใด นอกจากนี้ จุฑาภรณ์ ทองเพ็ญ (2554 : 21) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนว่าเป็นการท่องเที่ยวที่รวมถึงการจัดบริการอื่นๆทั้งในปัจจุบันและอนาคต โดยต้องคำนึงถึง 1) ต้องดำเนินการภายใต้ขีดความสามารถของธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตที่มีต่อขบวนการท่องเที่ยว 2) ต้องตระหนักต่อการมีส่วนร่วมของประชากร ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตที่มีต่อขบวนการท่องเที่ยว 3) ต้องยอมรับให้ประชาชนทุกส่วนได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกันและ 4) ต้องชี้้นำภายใต้ความปรารถนาของประชาชนท้องถิ่นและชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยวนั้นๆ

จากความหมายของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนดังกล่าวข้างต้นจึงพอสรุปได้ว่า “การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) คือการท่องเที่ยวที่มีการจัดการที่ดีเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวให้มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืนและในระยะเวลาที่ยาวนานรวมทั้งการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นได้รับผลประโยชน์ที่เป็นธรรมและเหมาะสมและไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรในพื้นที่นั้น ๆ โดยการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) มีลักษณะสำคัญ 6 ประการคือ

- 1) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทุกประเภททั้งแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณสถานวัตถุ และแหล่งท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี กิจกรรม
- 2) เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นคุณค่าและความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละแหล่งท่องเที่ยว
- 3) เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว
- 4) เป็นการท่องเที่ยวที่ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส เรียนรู้และได้รับประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและวัฒนธรรม
- 5) เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ผลตอบแทนแก่ผู้ประกอบการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน
- 6) เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น และคืนประโยชน์กลับสู่ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นด้วย

นอกจากลักษณะสำคัญของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนทั้ง 6 ประการแล้วบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548 : 20-22) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบหลักของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน พอสรุปได้ 6 ด้านดังต่อไปนี้

- 1) องค์ประกอบด้านการพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยว เป็นการพัฒนาสถานที่อันเป็นจุดหมายปลายทางที่นักท่องเที่ยวจะเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว พร้อมสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการทางการท่องเที่ยวให้สามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเยี่ยมชม โดยมีการประเมินศักยภาพขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ และกำหนดกิจกรรมท่องเที่ยวที่อนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม
- 2) องค์ประกอบด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว เป็นการพัฒนาเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวให้อยู่ในสภาพเดิมหรือดีกว่าเดิม และป้องกันผลกระทบด้านลบจากการท่องเที่ยว

- 3) องค์ประกอบด้านการพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยว เป็นการพัฒนาธุรกิจด้านการบริการอำนวยความสะดวกโดยตรงแก่นักท่องเที่ยว เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวให้ได้รับความพึงพอใจ โดยรับผิดชอบต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมด้วย
- 4) องค์ประกอบด้านการพัฒนาการตลาดท่องเที่ยว เป็นการพัฒนาเพื่อแสวงหานักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ ซึ่งมีลักษณะเป็นคุณประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมให้เข้ามาท่องเที่ยว โดยให้นักท่องเที่ยวเหล่านี้ได้รับความรู้และประสบการณ์จากการท่องเที่ยวตามที่เขาพึงพอใจ
- 5) องค์ประกอบด้านการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่น เป็นการพัฒนาในการสร้างโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยว เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนท้องถิ่นให้สามารถจัดการการท่องเที่ยวของตนเองและได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว อันจะทำให้ชุมชนท้องถิ่นเกิดความหวงแหนรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ตลอดไป
- 6) องค์ประกอบด้านการพัฒนาจิตสำนึกทางการท่องเที่ยว เป็นการพัฒนาการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมแก่ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทุกฝ่าย โดยการให้ความรู้และสื่อความหมายในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมเพื่อปลูกฝังจิตสำนึกทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนให้ทุกฝ่ายเกิดความรักความหวงแหนทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม

วัดศิระชะทอง

วัดศิระชะทอง เดิมชื่อ วัดหัวทอง สร้างขึ้นสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ในปีพุทธศักราช 2358 สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชรัชกาลที่ 1 ได้อัญเชิญพระแก้วมรกตจากเวียงจันทน์มาประดิษฐานที่กรุงเทพมหานคร และได้อพยพชาวเวียงจันทน์มาตั้งหลักแหล่งอยู่หลายที่ด้วยกัน เช่น ริมแม่น้ำท่าจีน (แม่น้ำนครชัยศรี) ฝั่งตะวันตกที่วัดกลางคูเวียงที่คลองบ้านกล้วย อีกกลุ่มหนึ่งมาปักหลักเลยแม่น้ำท่าจีนออกไปบริเวณตำบลห้วยตะโกปัจจุบัน และได้ตั้งเป็นหมู่บ้านขึ้นเรียกว่าหมู่บ้านหัวทองเนื่องจากจุดพบเศียรพระเป็นทองซึ่งเป็นนิมิตหมายที่ดี และต่อมาหลวงพ่อน้อย นาวารัตน์ เปลี่ยนชื่อเป็น วัดศิระชะทองจนถึงปัจจุบัน และนับว่าเป็นวัดเก่าแก่วัดหนึ่งของอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม มีทั้งโบราณวัตถุ โบราณสถาน เป็นวัดที่ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องราวของดาราศาสตร์ โหราศาสตร์และสมุนไพรมาตั้งแต่อดีตและวัดศิระชะทองมีชื่อเสียงเรื่องการบูชา "พระราหู" เทวดานพเคราะห์องค์หนึ่งในคติไทย สามารถบันดาลประโยชน์และโทษให้เกิดขึ้นกับบุคคลโดยทางวัดที่มีการจัดพิธีบูชาพระราหูอย่างยิ่งใหญ่ คลื่นมหาชนชาวพุทธแห่แหนมากราบไหว้ บูชาพระราหู

วิธีดำเนินงานวิจัย

- 1) ข้อมูลทุติยภูมิ ศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับวัดศิระชะทอง จากเอกสารที่เกี่ยวข้องและรวบรวมข้อมูลต่างๆ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาวัดศิระชะทอง ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาอย่างยั่งยืน
- 2) ข้อมูลปฐมภูมิ ศึกษาและสำรวจสถานที่จริง ณ วัดศิระชะทอง เพื่อรวบรวมข้อมูลต่างๆ จากบุคคลที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ คือ เจ้าหน้าที่ ร้านค้าภายในวัด ประชาชนในพื้นที่ และนักท่องเที่ยวโดยการสัมภาษณ์เพื่อนำข้อมูลต่างๆ ที่ได้มาวิเคราะห์ประมวลผล
- 3) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยกลุ่มประชากร 22 คน โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ 1) ภาครัฐ 5 คน 2) ภาคเอกชน 5 ท่าน 3) ประชาชนในชุมชนวัดศิระชะทอง 7 คน และ 4) นักท่องเที่ยวชาวไทย 5 คน โดยการสัมภาษณ์ในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการเพื่อกระตุ้นให้การสนทนาเล่าเรื่องอย่างมีเป้าหมาย ตามประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ ข้อมูลทั่วไปของแหล่งท่องเที่ยว ทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ ทรัพยากรการท่องเที่ยว องค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงศาสนา การท่องเที่ยวเชิงศาสนา ปัจจัยด้านการท่องเที่ยว การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ศักยภาพด้านสถานที่ท่องเที่ยว ปัญหาและข้อเสนอแนะ
- 4) วิเคราะห์ผล ข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์และบรรยายเป็นบทความ

ผลการวิจัย

จากผลจากการวิจัยสามารถวิเคราะห์ผลออกมาเป็น 6 ประเด็น ที่สามารถตอบโจทย์ของวัตถุประสงค์ของงานวิจัยได้ ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของวัดศิริชะทอง เดิมชื่อวัดหัวทอง สร้างขึ้นสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น พุทธศักราช 2358 รัชกาลที่ 1 เป็นวัดที่มีความโดดเด่น คือ มีพระราหูที่มีความเชื่อกันมายาวนานว่าการบูชา "พระราหู" เทวดานพเคราะห์องค์หนึ่งในคติความเชื่อของไทย โดยการเปลี่ยนแปลงในระยะ 5 ปีที่แล้วนั้นมีไม่มากนัก โดยมีการเปลี่ยนแปลงตรงส่วนของศาลา 100 ปีหรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่า "ศาลาลาวเวียงจันทร์" จะมีการปรับปรุงและซ่อมแซมส่วนที่ชำรุดเพื่อคงสภาพของศาลาที่มีความเก่าแก่เอาไว้และมีการก่อสร้างพิพิธภัณฑวัดศิริชะทองเพิ่มขึ้น โดยภายในพิพิธภัณฑจะมีการนำวัตถุโบราณและสิ่งของที่สำคัญทางประวัติศาสตร์มาจัดแสดงเพื่อเป็นที่ศึกษาและเรียนรู้สำหรับนักท่องเที่ยวหรือบุคคลที่สนใจโดยพิพิธภัณฑแห่งนี้จะเปิดบริการประมาณปลายปีพุทธศักราช 2560

ประเด็นที่ 2 ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวที่มีในพื้นที่ มีทรัพยากรทางธรรมชาติ เช่น สวนกล้วย ทำนา และการทำบ่อเลี้ยงปลา กัด บ่อเลี้ยงกุ้ง ส่วนทรัพยากรทางศาสนานั้นก็จะมีพระราหูที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจและศาลาลาวเวียงจันทร์ที่มีศิลปะแบบลาวเวียงจันทร์ที่เป็นเอกลักษณ์และเป็นทรัพยากรที่สำคัญของวัดศิริชะทอง

ประเด็นที่ 3 รูปแบบการท่องเที่ยวภายในพื้นที่ คือ การที่นักท่องเที่ยวมาสักการะพระพุทธรูป พระราหู และการขอพรให้เกิดผลสำเร็จในหน้าที่การงานและการมาร่วมพิธีกรรมทางศาสนา

ประเด็นที่ 4 องค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงศาสนา ด้านสังคมในการจัดระเบียบกฎระเบียบที่ชัดเจนภายในวัดศิริชะทอง เช่น การแต่งกายให้เหมาะสม ห้ามลักขโมยของ ห้ามก่อเหตุร้าย ซึ่งภายในพื้นที่วัดศิริชะทองจะมีป้ายบอกถึงข้อห้ามในการเข้าวัดตามจุดต่างๆ ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ปฏิบัติตามระเบียบที่ทางวัดกำหนด รวมทั้งการแบ่งพื้นที่หรือการจำกัดพื้นที่ภายในวัดโดยการสร้างกำแพงกันเขตพื้นที่ระหว่างเขตพุทธาวาสกับสังฆาวาส ภายในวัดมีการเปิดรับนักท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้เข้าเยี่ยมชมในส่วนของ สวน ไร่ผัก และ ผลไม้ ซึ่งเป็นอาชีพของชาวบ้านในชุมชน ถือว่าเป็นส่วนที่สำคัญในการสร้างรายได้ใน

ประเด็นที่ 5 การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในพื้นที่ เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบระหว่างวัด ชุมชนและนักท่องเที่ยวต่อทรัพยากรท่องเที่ยวในพื้นที่เพื่อไว้ให้คนรุ่นหลังได้เข้ามาศึกษาต่อไปนอกจากนั้นวัดได้มีการปลูกจิตสำนึกทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ให้ยั่งยืน เช่น มีการจัดกิจกรรมสำคัญภายในชุมชนเพื่อให้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัดศิริชะทองให้มีความยั่งยืนมากขึ้นพร้อมกับการปลูกฝังให้กับเยาวชนรุ่นหลังให้รู้จักการมีจิตสำนึกทางการท่องเที่ยวในพื้นที่

ประเด็นที่ 6 องค์ประกอบการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนวัดศิริชะทองเป็นพื้นที่ที่มีการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวโดยมีหน่วยงานเข้ามาช่วยเหลือในการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวให้ยั่งยืน เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล วัดศิริชะทอง ผู้ใหญ่บ้าน และชาวบ้านในชุมชน โดยมุ่งเน้นเรื่องความสะอาด ด้านการบริการให้กับนักท่องเที่ยวในทุกๆด้าน รวมทั้งการสร้างรายได้ให้กับชุมชนในท้องถิ่นอย่างเป็นธรรม

อภิปรายสรุปผล

รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวของวัดศิริชะทองนั้นส่วนใหญ่จะเป็นรูปแบบการเดินทางมาสักการะพระราหูที่มีชื่อเสียงของวัดแห่งนี้ รวมถึงการเดินทางมาขอพร แก้วบน การสะเดาะเคราะห์ต่อชะตาซึ่งเป็นความเชื่อส่วนบุคคลที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ ให้ความสนใจเป็นอย่างมากและมาท่องเที่ยวและสักการะพระราหู อีกทั้งวัดศิริชะทองยังมีพระพุทธรูปสมัยทวารวดีที่มีขนาดใหญ่ประดิษฐานไว้ภายในวัดทำให้นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมาท่องเที่ยววัดกันอย่างมาก รวมทั้งพิพิธภัณฑที่กำลังอยู่ระหว่างการก่อสร้างคาดว่าจะแล้วเสร็จในปลายปีพุทธศักราช 2560 และจะสามารถเปิดเป็นแหล่งเรียนรู้ที่น่าสนใจได้อีกในอนาคต วัดศิริชะทองแห่งนี้ก็เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาที่มีการพัฒนาวัดและบริเวณภายในวัดอย่างต่อเนื่อง ทั้งมีการปรับปรุงศาลา 100 ปี หรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่า ศาลาลาวเวียงจันทร์ซึ่งเป็นศาลาสำหรับประกอบพิธีกรรม

ทางศาสนา และรวมไปถึงการสร้างพิพิธภัณฑสถานภายในวัดศีระทองเพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้แก่นักท่องเที่ยวและเยาวชนที่เดินทางเข้ามา และจัดพิธีกรรมทางศาสนาอีกด้วย จึงนับได้ว่าวัดศีระทองนี้มีการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา วัดศีระทองนั้นก็มีการวางแผนที่จะพัฒนาวัดให้เกิดความยั่งยืนมากขึ้นด้วย เพื่อเป็นการอนุรักษ์และรักษาแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวพุทธของชุมชนในท้องถิ่นที่ใช้ทั้งเป็นแหล่งประกอบพิธีทางศาสนาและเป็นสถานที่ทำกิจกรรมทางศาสนาหรือประเพณีต่างๆอีกทั้งยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เปิดให้นักท่องเที่ยวได้เข้าสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์และชมความสวยงามของวัด ทำให้มีการพัฒนาวัดศีระทองแห่งนี้ให้มีความเจริญรุ่งเรืองมากยิ่งขึ้นและมีชื่อเสียงที่โด่งดังรวมถึงให้เกิดความยั่งยืนในแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้โดยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนทั้ง วัด ชุมชน ภาครัฐ และนักท่องเที่ยว ให้ตระหนักในการรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่และการปลูกฝังเยาวชนในพื้นที่ให้มีกิจกรรมที่เป็นส่วนหนึ่งกับวัดเพื่อการสร้างความห่วงใยพื้นที่ของเยาวชนอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการพัฒนาแนวทางการพัฒนาวัดศีระทอง ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาอย่างยั่งยืน ตำบลศีระทอง อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม เมื่อวัดศีระทองเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาอย่างยั่งยืนแล้ว การวิจัยครั้งต่อไปควรเป็นหัวข้อวิจัยที่เกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมและประชาสัมพันธ์วัดศีระทองและพิพิธภัณฑสถานของทางวัด เพื่อเป็นแนวทางในการประชาสัมพันธ์วัดและพิพิธภัณฑสถานให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติในภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- จุฑาภรณ์ ทองเพ็ญ(2554), ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยววัฒนธรรมของวัดโสธรวราราม
วิหาร จังหวัดฉะเชิงเทรา, ฉะเชิงเทรา : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- จุฑาภรณ์ หินชู(2557), แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ กรณีศึกษาวัดประชาคมวนาราม อำเภอสรีสมเด็จ, จังหวัดร้อยเอ็ด : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548), การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา(2548), การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน, กรุงเทพฯ : เพรส แอนด์ ดีไซน์.
- พระมหาสุทนต์อำภากร(2556), การพัฒนารูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทาง พระพุทธศาสนาใน
ประเทศไทย, กรุงเทพฯ : กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ.
- วรรณกร ชวนาไร่ (2556), ความพร้อมของวัดในเขตกรุงเทพมหานครเกี่ยวกับการเผยแพร่ พระพุทธศาสนาโดย ผ่านการ
นาชมศิลปวัฒนธรรม, กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2557.
- วาร์ชต์ มัชฌิมบุรุษ (2550), แนวโน้มอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทย, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
องค์การบริหารจังหวัดนครปฐม (2550).ประวัติวัดศีระทอง, นครปฐม:องค์การบริหาร จังหวัดนครปฐม.